

การพัฒนาทักษะจำเป็นของครูผู้สอนในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง และการขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*

THE DEVELOPMENT OF ESSENTIAL SKILLS FOR TEACHERS IN THE ERA OF CHANGE AND THE ADVANCEMENT OF LEARNING MANAGEMENT CONCEPTS IN THE 21ST CENTURY

นงนุช เกษมจิต*, ศรชัย ท้าวมิตร

Nongnuch Kasemjit*, Sornchai Thoamitr

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Nongnootk@hotmail.com

บทคัดย่อ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ กอปรกับการเจริญเติบโตอย่างก้าวกระโดดของปัญญาประดิษฐ์ นับเป็นความท้าทายที่สำคัญที่สังคมทั่วโลกกำลังเผชิญ ภาคการศึกษานับเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พร้อมกับการถูกคาดหวังจากสังคมให้เป็นกลไกสำคัญในการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง แนวคิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการดังกล่าวคือ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตามจากงานศึกษาที่ผ่านมาล้วนบ่งชี้ว่า การจะบรรลุตามเป้าประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนอย่างเป็นองค์รวมและหนึ่งในกระบวนการที่สำคัญ คือ การพัฒนาทักษะจำเป็นเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับครูผู้สอนสำหรับบทความทางวิชาการนี้มุ่งเน้นที่จะนำเสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ 21 ในมิติที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนประเด็นความท้าทายและบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ครูผู้สอนต้องเผชิญในกระบวนการจัดการเรียนรู้ รวมไปถึงการนำเสนอทักษะจำเป็นที่ครูผู้สอนพึงได้รับการพัฒนา จำนวน 8 ทักษะ ได้แก่ 1) การส่งเสริมทักษะด้านการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี 3) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ 4) ทักษะภาษาและการสื่อสาร 5) ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบสนับสนุนการเรียนรู้ หรือ “Active Learning” 6) ทักษะการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ 7) ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา และ 8) ทักษะการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลให้ครูผู้สอนมีความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมไปถึงความพร้อมในการเป็นกลไกเพื่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายและทิศทางของประเทศที่ได้กำหนดไว้

คำสำคัญ: ครูผู้สอน, ศตวรรษที่ 21, การจัดการเรียนรู้, ทักษะครู, การศึกษาไทย

Abstract

Amid the wave of change in the era of globalization and the rapid growth of Artificial Intelligence (AI), it presents a significant challenge that societies worldwide face. The education sector is one of the areas affected by these changes, alongside societal expectations for it to be a key mechanism in preparing human resources to cope with these transformations. One of the concepts being applied in this process is the 21st-century learning management concept. However, studies indicate that achieving the goals of 21st-century learning management models requires a comprehensive driving force, and one of the critical processes is the development of essential skills to prepare teachers. This academic article presents the 21st-century learning concept in dimensions related to educators, their challenges, and the changing context in the learning management process. It also presents the 8 essential skills that teachers need to develop, which are: 1) Promoting Learning and Innovation Skills, 2) Information, Media, and Technology Skills, 3) Life and Career Skills, 4) Language and Communication Skills, 5) Skills in Managing Active Learning, 6) Skills in Building Collaborative Networks, 7) Critical Thinking and Problem-Solving Skills, and 8) Lifelong Learning Promotion Skills. These skills are key in preparing teachers to face the changes occurring and equipping them to be key drivers in enhancing the quality of education in alignment with the country's goals and directions.

Keywords: Teachers, 21st Century, Learning Management, Teacher Skills, Thai Education

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตและการเรียนรู้ อาทิ พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หรือระบบอัตโนมัติต่าง ๆ แนวโน้มการบริโภคเทคโนโลยีเหล่านี้ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล หากแต่ในมิติทางการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้นั้นอาจกล่าวได้ว่า การเข้ามามีบทบาทของเทคโนโลยีข้างต้นได้เปลี่ยนแปลงกระบวนการคิด การเข้าถึงข้อมูล และวิธีการสร้างองค์ความรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเป็นเครื่องมือทางการศึกษารูปแบบใหม่ (Voogt, J. & Roblin, N. P., 2012) อนึ่งภายใต้คำนิยามของสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (UNESCO, 2015) แนวโน้มตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 (World Economic Forum, 2020) ตลอดจนองคาพยพที่มีความซับซ้อนของประเด็นความท้าทายมากยิ่งขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนตามมาด้วยความคาดหวังของทุกภาคส่วนที่มีต่อหน่วยงานภาคการศึกษาในการเตรียมบุคคลให้พร้อมรับต่อกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ภาคการศึกษา ถูกให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องในฐานะของการเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาประเทศ โดยหนึ่งในหมุดหมายสำคัญถูกกล่าวถึงในแง่ของการพัฒนาบุคคลให้พร้อมและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) สถาบันการศึกษา จึงถูกเชื่อมโยงเข้าสู่กลไกในการเป็น

แหล่งเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้เท่าทันต่อโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง และพร้อมรับมือกับโลกในอนาคตอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต และคณะ, 2558) แต่การจะมุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้นั้น บทบาทหลักมักจะถูกกำหนดเป็นหน้าที่หลักของครูผู้สอน หากแต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นอาจกล่าวได้ว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มักจะตกอยู่ในสภาวะของการเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมากกว่าการจะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) หรือเป็นผู้พร้อมที่จะเตรียมบุคคลให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประเด็นปัญหาที่มักพบโดยทั่วไป อาทิ รูปแบบการสอนที่ยังคงยึดติดกับรูปแบบเดิม ปัญหาการเข้ามามีบทบาทของสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนการเท่าทันต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน (Lifestyle Learning) ในยุคโลกาภิวัตน์ (องพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอรอนพ เอื้องไธสง, 2564); (ทรรศนัย โกวิทยากร และคณะ, 2565); (อรอนพ เอื้องไธสง และคณะ, 2565) เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ยิ่งไปกว่านั้นคือผลกระทบที่มีต่อกระบวนการถ่ายทอดทักษะจำเป็นเหล่านั้นไปสู่ผู้เรียนในอนาคต

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นนี้นำมาสู่การพัฒนาทักษะจำเป็นสำหรับครูผู้สอนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับความท้าทายในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง และทิศทางของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งงานวิจัยทางการศึกษาหลายกรณีได้บ่งชี้ว่า ครูจำเป็นต้องพัฒนาทักษะและปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้พร้อม และพัฒนาตนเองให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งต้องมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาด้านทักษะวิทยาการสอนให้มีความทันสมัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เทคนิควิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพ (พนมนคร มีราคา, 2560); (กัญญพัชร บุญครอบ และสิริพร บุรณาทิรันดร์, 2567) ในขณะที่งานวิจัยอีกส่วนให้ทัศนะต่อบทบาทของครูในยุคที่สื่อและเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ว่า ครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือผู้เรียนให้พัฒนาตนเองให้ได้เต็มศักยภาพและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ภายใต้เทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและล้ำสมัย ผู้คนในยุคใหม่จึงต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลา (สุริยา ช้องเสนาะ, 2558); (สุวิมล สารพัด และทิพย์พาพร มหาสินไพศาล, 2568) ดังนั้น ครูต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและคอยแนะนำแนวทางการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเด็กอย่างเข้าใจ และพร้อมที่จะทุ่มเทวิชาความรู้ด้วยวิธีการสมัยใหม่ตามธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง

สำหรับบทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อฉายให้เห็นถึงความสำคัญและแนวทางการพัฒนาทักษะจำเป็นของครูภายใต้บริบทและความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษ 21 ประกอบด้วยเนื้อหาใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ 21 ความท้าทายและบริบทการเปลี่ยนแปลง และ ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาทักษะจำเป็นเพิ่มเติมของครูสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ 21

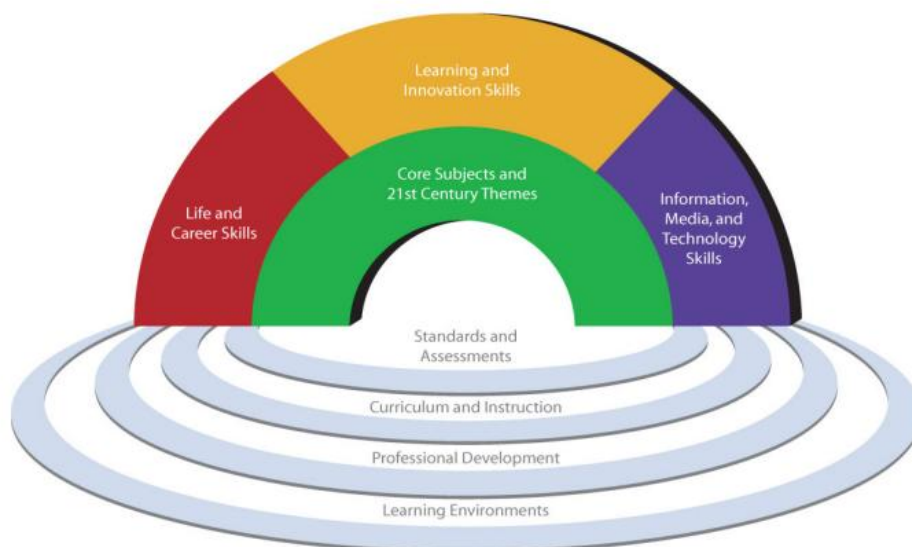
แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษ 21

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดที่ออกแบบมาเพื่อเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมในการปรับตัวและรับมือกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ที่ผ่านมาทักษะด้านการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มักถูกกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในทัศนะต่อเป้าประสงค์ที่มีกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเนื้อหาสาระหลักให้ความสำคัญครอบคลุมทั้งด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะทักษะคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking

and Problem Solving) ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี โดยเน้นทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information, Media, and Technology Literacy) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) ความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) รวมไปถึงการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นไปสู่การเรียนรู้แบบบูรณาการหรือสหสาขาวิชามากยิ่งขึ้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามในแง่ของแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นไปที่บทบาทของครูหรือหน่วยงานภาคการศึกษาอาจกล่าวได้ว่ายังคงไม่แพร่หลายมากนัก

หนึ่งในโมเดลที่กล่าวถึงโครงสร้างของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลาย คือ แนวคิดของ Reeves, T. & Herrington, J. ที่ได้มีนำเสนอองค์ประกอบของโครงสร้างการจัดการเรียนรู้และบริบทออกเป็น 2 ส่วน (ภาพที่ 1) (Reeves, T. & Herrington, J., 2010) กล่าวคือ แนวทางในการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครูผู้สอน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media, and Technology Skills) และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills) ในขณะที่อีกด้านกล่าวถึงบริบทและการจัดการเรียนรู้ของครูใน ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ มาตรฐานและการประเมินผล (Standards and Assessments) ด้านหลักสูตรและการสอน (Curriculum and Instruction) การพัฒนาทักษะเชี่ยวชาญ (Professional Development) และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environments) โดยในแง่ของแนวทางในการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครูผู้สอนทั้ง 3 ด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ทักษะดังกล่าวมุ่งเป้าไปที่ครูผู้สอนสามารถมีทักษะด้านความคิดเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creatively and Innovation) ทักษะด้านการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (Communication and Collaboration) จากเป้าประสงค์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนรู้ ประการดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานของการแก้ปัญหา

และการวิพากษ์ต่อสภาวะการณ์ที่ต้องเผชิญอยู่ ซึ่งรวมไปถึงปัญหาในอนาคตที่ครูผู้สอนอาจต้องเผชิญ ท้ายที่สุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ (Collaboration) ในการดำเนินการ ภายใต้ขอบเขตประเด็นดังกล่าวจึงให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างความร่วมมือและทักษะที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media, and Technology Skills) กล่าวถึงทักษะที่มีความสำคัญยิ่งในกระแสโลกาภิวัตน์ที่สื่อและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันและกระบวนการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้ครูสามารถติดตามต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถเป็นผู้นำในการนำสื่อและเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ได้นั้น ครูจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้พื้นฐานด้านสารสนเทศ (Information Literacy) ความรู้พื้นฐานด้านสื่อ (Media Literacy) และความรู้พื้นฐานด้านไอซีที (ICT: Information, Communication and Technology Literacy) ทักษะเหล่านี้ไม่เพียงมีผลต่อความเท่าทันระหว่างครูกับสื่อและเทคโนโลยี หากแต่รวมถึงความเท่าทันระหว่างครูและทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน กอปรกับการพัฒนารูปแบบสื่อการสอนของครูจำเป็นต้องอาศัยทักษะเหล่านี้มารองรับต่อการพัฒนาทางวิชาชีพให้เพิ่มมากขึ้นด้วย

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills) ทักษะดังกล่าวมุ่งเน้นความพร้อมของครูในมิติต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาและเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานหรือการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ภายใต้การมุ่งเป้าเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกทักษะด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) เพื่อให้ครูพร้อมรับกับการปรับตัวในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ประการดังกล่าวย่อมต้องควบคู่ไปกับทักษะที่มีความยืดหยุ่นในการทำงาน ในอีกด้านหนึ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะด้านความคิดริเริ่มและภาวะผู้นำ (Initiative and Self-Direction) โดยครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องได้รับการเพิ่มทักษะด้านการจัดการเป้าหมายและเวลา เสรีภาพในการผลิตผลงาน การพัฒนาตนเอง การพัฒนาระบบทีมงานเพื่อผลิตที่มีคุณภาพ รวมทั้งการรับมือกับข้อบัพทบาทหน้าที่ของตนเองและต่อผู้อื่น อย่างไรก็ตามในแง่ของการพัฒนาทักษะด้านชีวิตและอาชีพยังต้องรวมถึงการพัฒนาทักษะด้านสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) ซึ่งสอดคล้องไปกับเป้าหมายหลักของแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการหรือสหวิทยาการมากยิ่งขึ้น

ความท้าทายและบริบทการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

แนวทางในการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครูผู้สอน 3 ด้าน อันประกอบไปด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ อาจกล่าวได้ว่าถูกออกแบบเพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง เพราะหากพิจารณาจากแรงกระทำที่ส่งผลต่อพลวัตของการศึกษาที่เกิดขึ้น ทักษะเหล่านี้ช่วยให้ครูผู้สอนไม่เพียงสามารถตามรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงความเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้วย ในอีกทางหนึ่งทิศทางการพัฒนาทักษะของครูผู้สอนยังสอดคล้องไปกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ครูผู้สอนถูกคาดหวังให้เป็นกลไกในการสร้างความเปลี่ยนแปลงไปสู่ผู้เรียน ซึ่งแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่กล่าวมานั้น ได้ให้ความสำคัญไปกับการพัฒนาทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ควบคู่

ไปกับการพัฒนาทักษะทางวิชาการ ด้วยเหตุนี้องค์การของการเปลี่ยนแปลงจึงไม่จำเพาะเฉพาะตัวปัจเจกบุคคล หรือครูผู้สอนเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในทุกกลุ่มด้วย

สำหรับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนด กรอบการขับเคลื่อนการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามกรอบ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนพึงมี (21ST Century Skills) จำแนกออกเป็นทักษะใน 3 ด้าน กล่าวคือ ทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ (Life and Career skills) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อเทคโนโลยี (Information, Media, and Techology Skills) ทักษะทั้ง 3 ประการ ข้างต้นสอดคล้องไปกับการพัฒนาทักษะจำเป็นของครูผู้สอนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สิ่งนี้จึงเป็นเครื่องยืนยันถึง ความสัมพันธ์ที่แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันหรือเป็นองค์ประกอบ ในขณะที่ยังคำนึงถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานได้กำหนดออกเป็น 3 ด้าน อันได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านการทำงาน เช่น การปรับตัว ความเป็นผู้นำ 2) คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ เช่น การชี้นำตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง และ 3) คุณลักษณะด้าน ศีลธรรม เช่น การเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ และสำนึกพลเมือง โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องในประเด็นอื่น ๆ ดังภาพที่ 2 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

ภาพที่ 2 ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21ST Century Skills)

ภายใต้บริบทที่กล่าวมาข้างต้นความท้าทายในการมุ่งเป้าสู่ผู้เรียนที่มีทักษะความพร้อมในการเข้าสู่ ศตวรรษที่ 21 กอปรกับทักษะจำเป็นเพื่อเตรียมครูผู้สอนให้พร้อมเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในห่วงโซ่ข้างต้น นับเป็นความท้าทายที่ครูต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนครั้งใหญ่ในครั้งนี้ แนวทางการขับเคลื่อนเพื่อรองรับฐาน แห่งการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น นอกจากในแง่ของครูผู้สอนที่จำเป็นที่ต้องมีการเพิ่มทักษะ ซึ่งจะสัมพันธ์ไปกับการ พัฒนาทักษะของครูผู้สอนแล้ว ในอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นจุดหมายในเชิงนโยบายการขับเคลื่อนของภาครัฐที่กำหนด เป้าหมายหรือแผนปฏิบัติการลงสู่ระดับสถานศึกษา กรอบดังกล่าวยังคงเป็นความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินงานของครูผู้สอนรวมถึงการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ตัวอย่างบริบทของ

การกำหนดนโยบายที่ส่งผลมาสู่การปฏิบัติงานของครูผู้สอน เช่น การปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาสาระ หรือรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งสู่การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหรือสหสาขามากยิ่งขึ้น รวมไปถึงกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้ความช่วยเหลือ ผ่านการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น (ฐิตินันท์ ดาวศรี และคณะ, 2564) ประเด็นข้างต้นนับเป็นความแตกต่างจากขอบของการจัดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนผ่านจากรูปแบบดั้งเดิมที่ครูผู้สอนเป็นผู้กระทำหลัก จนกลายเป็นความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการที่คนใหม่ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ประเด็นความท้าทายอีกประการหนึ่งซึ่งมีความโดดเด่นอย่างมากจากการเข้ามามีบทบาทของสื่อสารสนเทศและเทคโนโลยี แม้ว่าที่ผ่านมาบทบาทของปัจจัยดังกล่าวจะถูกกล่าวถึงมาอย่างต่อเนื่องเมื่อสังคมกล่าวถึงกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าอิทธิพลและการพัฒนาด้านสื่อและเทคโนโลยีไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้มนุษย์ทยอยปรับตัวเข้าสู่กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะในความเป็นจริงตัวของสื่อและเทคโนโลยีกลับมีการพัฒนาแบบก้าวกระโดดจนอาจกล่าวได้ว่า การทยอยเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงหรือ “ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลง” อาจไม่รองรับต่อทิศทางความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น บทเรียนสำคัญของการได้รับผลกระทบจากความก้าวหน้าของสื่อและเทคโนโลยี เช่น การที่ผู้เรียนนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลงาน (พรทิพย์ มโนดำรงสัตย์ และคณะ, 2565); (แคทรียา แสงใส, 2566) ซึ่งในบางครั้งครูผู้สอนที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่สามารถตรวจสอบความสามารถและทักษะของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ประเด็นดังกล่าว นับเป็นความท้าทายใหม่ที่ครูผู้สอนทั้งในระดับมัธยมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอีกกรณีหนึ่งที่สะท้อนถึงการเข้ามามีบทบาทและการเปลี่ยนแปลงก่อนหน้าของสื่อและเทคโนโลยี คือ ทักษะการสืบเสาะแสวงหาความรู้ของผู้เรียน ซึ่งครั้งหนึ่งถูกเป็นประเด็นที่เมื่อครูผู้สอนไม่สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจนนำไปสู่การปิดกั้นโอกาสสำหรับผู้เรียนในการนำสื่อและเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้นอกจากนี้ ยังรวมถึงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งในบางครั้งคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าหากครูตระหนักถึงบทบาทและศักยภาพของตนเองในการจัดการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการเปิดรับหรือมีทักษะในการนำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือในการเติมเต็ม รูปแบบดังกล่าวจึงไม่เพียงทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้เต็มประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ในอีกทางหนึ่งคือการลดภาระให้กับครูผู้สอนเพื่อใช้สำหรับการพัฒนางานในวิชาชีพด้านอื่น ๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของโลกอย่างต่อเนื่องทั้งในมิติของกระแสโลกาภิวัตน์ รวมไปถึงยุคแห่งการรุกคืบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ล้วนส่งผลต่อกรอบของการขับเคลื่อนประเด็นด้านการศึกษา และกลายเป็นประเด็นความท้าทายที่ยากจะก้าวผ่านโดยปราศจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วม จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น บทความนี้ชวนตั้งมุมมองต่อบทบาทของแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ด้านหนึ่งถูกกำหนดให้เป็นเครื่องมือเพื่อรองรับและเตรียมความพร้อมให้กับปัจเจกบุคคลท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและความท้าทาย ในขณะที่บทเรียนที่น่าเสนอนานี้ก็สะท้อนให้เห็นอีกมิติว่า ตัวของแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ก็นับเป็นการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายใหม่สำหรับวงการการศึกษาเอง ซึ่งหมายรวมถึงในฐานะบทบาทของครูผู้สอนภายใต้กระแสดังกล่าวด้วย กระนั้นบริบทและความท้าทายที่กล่าวมานี้เป็นเครื่องเน้นย้ำว่าการเตรียมความพร้อมให้กับครูผู้สอนตามแนวคิดการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ทั้ง

3 ทักษะที่นำเสนอมาก่อนหน้านั้นมีความสำคัญอย่างไร รวมไปถึงความเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงในโลกแห่งความท้าทายที่เกิดขึ้นแบบก้าวกระโดดในสังคมปัจจุบัน

การพัฒนาทักษะจำเป็นเพิ่มเติมของครูสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ 21

นอกจากแนวทางในการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครูผู้สอนทั้ง 3 ทักษะ คือ ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ (Reeves, T. & Herrington, J., 2010); (กัญญพัชร บุญครอบ และสิริพร บุรณศิริ, 2567) เพื่อให้การพัฒนาทักษะจำเป็นหรือในบางกรณีอาจเรียกว่า Soft Skills ของครูผู้สอน (ชโลธร โชติศิริติเวช และวัลลภา อาริรัตน์, 2560) สำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ 21 ให้เกิดความครอบคลุมประเด็นความท้าทายและกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูและขับเคลื่อนแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ 21 ซึ่งครอบคลุมทั้งในระดับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาความพร้อมให้กับครูผู้สอน โดยข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาทักษะจำเป็นของครูในครั้งนี้ให้มุมมองแนวทางในการขับเคลื่อน 5 ทักษะสำคัญประกอบด้วย

1. ทักษะภาษาและการสื่อสาร แม้ว่าที่ผ่านมาภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับภาษาอังกฤษถูกกล่าวถึงในแง่ของการเป็นประเด็นความท้าทายสำหรับการศึกษาของไทยมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบทบาทของการเป็นกุญแจเชื่อมโยงความเป็นพลเมืองโลก (ยศยา กนกธัชปารมี, 2565) แต่จากการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันที่เกิดขึ้นการเข้ามามีบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยให้ช่องว่างในประเด็นดังกล่าวลดลง (สิโรตม มณีแฮด และปณิดา วรรณพิรุณ, 2562); (พรทิพย์ มโนดำรงสัตย์ และคณะ, 2565); (แคทรียา แสงใส, 2566) ตัวอย่างเช่น การนำแอปพลิเคชันแปลภาษามาใช้ในการรับฟังการบรรยายและการสื่อสารระหว่างบุคคล รวมไปถึงการใช้โปรแกรม อาทิ ChatGPT และ Grammarly มาใช้เพื่อการปรับปรุงงานเขียนทางวิชาการ แต่กระนั้นสิ่งนี้ไม่ได้ยืนยันว่าความสำคัญของภาษาควรให้ความสำคัญลดน้อยลง โดยครูผู้สอนคงจำที่จะต้องมีการฝึกทักษะเหล่านั้นอย่างเข้มข้น เพราะเครื่องมือส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในการทำงานเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ภาษาอังกฤษเป็นฐานข้อมูลในการเรียนรู้ ในอีกทางหนึ่งคือบทบาทของครูในการเป็นผู้แนะนำเครื่องมือเหล่านั้นมาใช้สำหรับกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมประสิทธิภาพให้กับผู้เรียน การจะเป็นเช่นนั้นได้ต้องอาศัยการฝึกฝนทักษะเหล่านี้อย่างเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสิ่งนี้ยังคงวางอยู่บนหลักการที่ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจต่อภาษาและการสื่อสารเพื่อใช้ในการสั่งการอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบสนับสนุนการเรียนรู้ หรือ “Active Learning” ที่ผ่านมาสำนักรงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ริเริ่มส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้แบบสนับสนุนการเรียนรู้ หรือ “Active Learning” มาอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าประสงค์หลักเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ปัญหาที่จะนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยหากพิจารณาถึงความก้าวหน้าของปัญญาประดิษฐ์ สิ่งนี้ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้หรือการเสาะแสวงหาความรู้มาใช้เพื่อเติมเต็มความสงสัยของผู้เรียนให้สามารถกระทำ

การได้รวดเร็วมากขึ้น นัยหนึ่งจึงสะท้อนถึงการนำเครื่องมือเหล่านั้นมาใช้ในการสนับสนุนรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน (แคทรียา แสงใส, 2566) ที่มีความแตกต่างกันด้วย บทเรียนสภาพปัญหาหนึ่งที่สะท้อนจากความไม่เท่าทันต่อประเด็นดังกล่าวสะท้อนผ่านงานวิจัยเกี่ยวกับการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning มาใช้ในการแก้ปัญหาการอ่านออก เขียนได้ของผู้เรียน ซึ่งงานดังกล่าวได้กล่าวถึงปัญหาที่ครูผู้สอนต้องเผชิญกับการขาดแคลนสื่อ ทักษะ และประสบการณ์ของครูผู้สอนมีผลต่อการจัดการเรียนรู้ (นาตยา มะเส็ง, 2564) นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวเน้นย้ำว่า การปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสนับสนุนการเรียนรู้โดยครูผู้สอนสามารถช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ อนึ่งหากพิจารณาย้อนกลับมาที่บทบาทของครูผู้สอนในการออกแบบการเรียนรู้ การนำปัญหาประติมากรรมมาใช้อย่างชาญฉลาดย่อมลดสภาพปัญหาและข้อจำกัดได้เช่นกัน ซึ่งแนวปฏิบัติดังกล่าวยังสนับสนุนและสอดคล้องไปกับเป้าหมายที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือหน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ได้อีกด้วย การจะเป็นเช่นที่กล่าวมาข้างต้นได้นั้น การตระหนักถึงความสำคัญและเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบสนับสนุนการเรียนรู้ของครูผู้สอนต่อทักษะดังกล่าวจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะจะส่งผลต่อกระบวนการที่ครูจะมีต่อการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวพร้อมไปกับการออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการนำกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์ในเชิงบวกต่อมิติทางการศึกษา

3. ทักษะการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ แนวคิดด้านความร่วมมือ (Collaboration) ที่ผ่านมามีกล่าวถึงอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่าด้วยความร่วมมือในการทำงาน (Collaborative Working) เนื่องด้วยเป็นกระบวนการที่ได้รับการยอมรับถึงการเพิ่มความเข้มแข็งในการบรรลุไปสู่ความเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ด้านวงการของการศึกษามักกล่าวถึงความร่วมมือในแง่ของทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ที่มุ่งเน้นไปที่ความร่วมมือของผู้เรียนในการสร้างการเรียนรู้เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การสร้างความร่วมมือเพื่อจัดการเรียนรู้นับเป็นส่วนสำคัญที่ครูผู้สอนจำเป็นต้องได้รับการเสริมทักษะ เนื่องด้วยงานวิจัยที่ผ่านมา อาทิ บทเรียนในการเชื่อมโยงเครือข่ายมาใช้ในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนของสถานศึกษาในจังหวัดนครปฐม โดยบทเรียนความสำเร็จดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายช่วยเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ให้กับครูผู้สอน พร้อมไปกับการเติมเต็มความรู้ทั้งในเชิงทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ยศยา กนกธัชปารมี, 2566) ด้วยเหตุนี้เพื่อให้นำไปสู่การบรรลุตามรูปแบบดังกล่าวครูผู้สอนจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญและพร้อมที่จะสร้างการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้

4. ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ และความหลากหลายของผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหามันนับเป็นประเด็นที่ครูผู้สอนต้องเผชิญและดำเนินการจัดการเพื่อลดผลกระทบต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนจึงควรได้รับการฝึกฝนด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ทั้งนี้เนื่องด้วยกระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถจำแนกแยกแยะส่วนประกอบของประเด็นปัญหา และการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ พร้อมไปกับการแสวงหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยในงานศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของครู (อดิเชษฐ์ บรรดาตั้ง และคณะ, 2559) ได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของกระบวนการดังกล่าวไว้ว่า ทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ 1) รับรู้ถึงข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

2) ไม่ด่วนสรุปสิ่งใดง่าย ๆ และสื่อสารตามความเป็นจริง 3) ทำให้เกิดการพิจารณาประเด็นต่าง ๆ อย่างครบถ้วน 4) พัฒนาให้เป็นผู้ช่างสังเกต 5) ช่วยให้สามารถเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นเหตุเป็นผลโดยปราศจากอคติ และ 6) ช่วยในการประมาณการความเป็นไปได้ เพื่อช่วยให้การตัดสินใจมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น จากองค์ประกอบเหล่านี้ยืนยันถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะดังกล่าวสำหรับครูผู้สอนภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารจำนวนมากไม่เว้นแต่แนวคิด ทฤษฎี แนวทางการแก้ปัญหา และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะดังกล่าวจึงช่วยให้ครูสามารถที่จะเข้าใจถึงปัญหาและหาแนวทางการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การลดผลกระทบจากการผิดพลาดของครูในกระบวนการจัดการเรียนรู้

5. ทักษะการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต กระแสการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า แนวการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตกลายเป็นกฎแห่งธรรมชาติของการพัฒนาการศึกษาที่ได้รับการส่งเสริมอย่างแพร่หลาย ในมิติหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยืนยันให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนที่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกและผู้เรียน ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็น Soft Skills ที่ครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา (ชนธาส ไชยสุต และคณะ, 2559); (ชลธร โชติศิริติเวช และวัลลภา อาริรัตน์, 2560) สิ่งนี้สอดคล้องไปกับการนำเสนอแนวคิดในการยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21 (พินสุตา สิริธรรังกร, 2557) โดยความตอนหนึ่งระบุว่า นอกเหนือจากการพัฒนาทักษะด้านความสามารถและทักษะการจัดการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการตามทันเทคโนโลยีและข่าวสาร ความก้าวหน้าทางวิทยาการและความรู้แล้ว ในอีกด้านหนึ่งครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องได้รับการเพิ่มพูนทักษะในการฝึกค้นคว้าและแสวงหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนัยยะหนึ่งคือการมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมทักษะดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงผลลัพธ์ที่สะท้อนลงไปสู่ผู้เรียนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศอีกด้วย

สรุป

การเตรียมทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งภาคส่วนหนึ่งที่มีหน้าที่โดยตรงในกระบวนการเตรียมความพร้อมนี้ คือ บทบาทของสถาบันการศึกษา โดยถูกคาดหวังจากสังคมในการเตรียมความพร้อมให้กับพลเมืองผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประการดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องโดยตรงสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา อนึ่งเพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายตามกรอบทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น ครูผู้สอนซึ่งเป็นฟันเฟืองหนึ่งในกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องมีการส่งเสริมทักษะสำคัญใน 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 3) ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ทักษะเหล่านี้ล้วนเป็นไปเพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพให้สอดคล้องไปกับพลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในโลกปัจจุบัน อย่างไรก็ดี นอกจากทักษะทั้ง 3 ประการข้างต้นแล้ว เพื่อให้ครูสามารถรับมือ ทดทาน และสามารถนำโอกาสที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ครูยัง

จำเป็นที่จะต้องได้รับการส่งเสริมทักษะจำเป็นเพื่อเติมอีก 5 ประการ อันได้แก่ 1) ทักษะภาษาและการสื่อสาร 2) ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบสนับสนุนการเรียนรู้ หรือ “Active Learning” 3) ทักษะการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา และ 5) ทักษะการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งทักษะเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับบริบทของโลกแห่งการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปและสอดคล้องไปกับทิศทางการพัฒนาทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับทักษะอันพึงประสงค์และแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กัญญพัชร บุญครอบ และสิริพร บุรณศิริ. (2567). การประเมินความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 19(2), 203-216.
- แคทรียา แสงใส. (2566). ปัญญาประดิษฐ์กับการพัฒนาทางการศึกษา. Journal of Applied Education, 1(3), 49-60.
- ฉนวนรสรณ์ ไชยสุต และคณะ. (2559). รูปแบบการประเมินบทบาทครูในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 22(1), 122-136.
- ชลภัทร โชติเกียรติเวช และวัลลภา อาริรัตน์. (2560). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะ Soft Skills เพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(1), 44-52.
- ฐิตินันท์ ดาวศรี และคณะ. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 11(1), 59-74.
- ทรรศนัย โกวิทaylor และคณะ. (2565). ความต้องการของครูประถมศึกษาที่มีต่อการสร้างทักษะใหม่ และการเสริมทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพครูยุค VUCA World. วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(2), 156-171.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอรอนพ เยื้องโสง. (2564). “หมู่บ้านโลก” ใน “ตำนานของโลกาภิวัตน์” โดย Peter Alfandary. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 5(1), 74-81.
- นิตยา มะเส็ง. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เรื่อง ชนิดของคำ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารการอ่าน, 25(2), 66-82.
- พนมนคร มีราคา. (2560). ครูต้องมีลักษณะอย่างไร... ในศตวรรษที่ 21. วารสาร “ศึกษาศาสตร์ มจร” คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 5(2), 23-35.
- พรทิพย์ มโนดำรงสัตย์ และคณะ. (2565). ผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ต่อการศึกษา. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 17(2), 318-328.
- พินสุตา สิริธรร. (2557). ข้อเสนอการยกระดับคุณภาพครูไทย ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 1(2), 2-14.

- ยศยา กนกัชปารมี. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารห้องเรียนพิเศษ English Program เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกของผู้เรียนโดยใช้กลยุทธ์ “GENIUS ANKP MODEL”. วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์, 6(2), 34-46.
- _____. (2566). ผลการพัฒนาระบบการส่งเสริมความรู้และการปลูกฝังพฤติกรรมวิถีประชาธิปไตยของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา”. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา, 5(1), 1-16.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2566). แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2568 จาก <https://ops.moe.go.th/wp-content/uploads/2023/05/1.-แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่-21.pdf>
- สีโรตม มณีแอต และปณิดา วรณพิรุณ. (2562). ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลด้วยปัญญาประดิษฐ์สำหรับการเรียนรู้อย่างชาญฉลาด. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(2), 359-373.
- สุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัต และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 17(1), 33-48.
- สุริยา ช้องเสนาะ. (2558). บทบาทของครูไทยในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2568 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/521170>
- สุวิมล สารพัด และทิพย์พาพร มหาสินไพศาล. (2568). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี. วารสารปัญญาลิขิต, 4(1), 29-45.
- อติเชษฐ์ บรรดาตั้ง และคณะ. (2559). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 15(1), 12-19.
- _____. (2565). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: สภาพการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา, 4(2), 13-29.
- Reeves, T. & Herrington, J. (2010). Authentic Tasks: The Key to Harnessing the Drive to Learn in Members of “Generation Me” (Vols. Looking Toward the Future of Technology-Enhanced Education: Ubiquitous Learning and the Digital Native). Hershey: PA: IGI Global Scientific Publishing.
- UNESCO. (2015). Rethinking education: Towards a global common good? Paris: UNESCO.
- Voogt, J. & Roblin, N. P. (2012). A Comparative Analysis of International Frameworks for 21st Century Competences: Implications for National Curriculum Policies. Journal of Curriculum Studies, 44(3), 299-321.
- World Economic Forum. (2020). The future of jobs report 2020. Geneva: World Economic Forum.